

Sinemanın kavranamamış sanat dalı: Belgesel

■ “Oyunculu filmler gibi belgeseller de kurmacadır. Oyunculu filmler nasıl ki, epik, lirik ve dramatik olabiliyorsa, belgeseller de bu üç yapıda olabilirler.”

■ “Çok örneğini gördüğümüz belgeseller sanat ise bütün haber programlarıyla tanıtımları, hatta reklam filmlerini sanat kategorisine sokmamız gerekirdi.”

SEMİR ASLANYÜREK

Bu yıl üçüncüsü yapılan ve Paris'te katledilen üç Kürt kadına, Sakine Cansız, Fidan Doğan ve Leyla Şaylemez'e adanmış olan Amed Belgesel Film Festivali, 25 Mayıs Cumartesi akşamı sona erdi.

Festivalde, sinema öğrencilerinden oluşan bir jürinin vereceği ödül, bir Halk Jürisi Ödülü ve aralarında benim de yer aldığım yedi üyeden oluşan Festival Jürisi'nin Filmamed Belgesel Ödülü ile Jüri Ödülü olmak üzere dört ödül verilecekti.

Halk Jürisi, Müjde Mizgin Arslan'ın “Ben Uçtum Sen Kaldın” adlı belgeseline gitti. Öğrenci Jürisi de ödülünü Gerze'de termik santral inşaatına karşı halkın ve özellikle Gerzeli kadınların direnişini anlatan “Nefes Olmayınca” filmine vermeyi uygun buldu. Filamed Ödülünü ise “Ana Dilim Nerede” adlı filmiyle Veli Kahraman alırken, Jüri Ödülü Can Candan'ın “Benim Oğlum” ile Ercan Orhan'ın “Ase” adlı belgeselleri arasında

paylaşıldı.

Bir de Filmamed Belgesel Film Projesi Destekleme Jürisi, Veysi Altan'ın “33 Yıllık Direniş Berfo Ana”, Ekrem Haydo'nun “Aso” ve Zekeriya Aydoğan'ın “Çırlıçplak” belgesel film projelerinin desteklenmesini uygun buldu.

BİR DE NEFİS MEMENGİÇ

Bu Diyarbakır'a ikinci gidişim. Bundan on yıl kadar önce yine bir festival kapsamında sinema atölyesi yapmak için oraya davet edilmiştim. On yılda tüm kentlerimiz gibi Diyarbakır da bir hayli değişmiş ama gözlemlediğim kadıyla iyi anlamda.

Ve bu kez de on yıl öncesi gibi çok sıcak karşılandık. İçki sıkıntısı ve alışmadığım yemekler olmasaydı, kendimi Antakya'da sanacaktım. Bir de nefis menengiç kahvesi tabii ki... Gerçi festivali organize eden arkadaşlar iki kez içki muhabbeti organize ettiler, ona bir lafım yok. Lakin ilk Diyarbakır'a ayak bastığım gün yol yorgunluğunu gidermek için bir şeyler içmek istemiş ve bir kadeh içene kadar akla kararı seçmişim.

Festival mevzusuna dönecek olursak, tüm mütevazılığına rağmen gayet olumlu izlenimlerle döndüm festivalden. Mütevazılıktan kastım yanlış anlaşılmasın diye eklemeliyim: Festival her türlü gösteriştan uzak, medyatik insanların, büyük davetlerin, zi-

yafetlerin ve politikacının olmadığı bir festivaldi ve çok samimi bir hava içinde geçmişti. Nitekim, Belgesel Film Festivali'ydi, kırkın üzerinde belgesel gösterilmişti ve katılım yüksekti, insanlar ilgiliydi. İzlediğim filmlerin tamamı çok önemli sorunlara parmak basıyordu. Sanırım diğerleri de öyle...

İş bu ki, ilk kez bir belgesel festival jürisinde yer alıyordum.

GERÇEKTEN BELGESEL GİBİYDİLER

Dikkatimi çeken çok önemli bir husus, belgesellerin gerçekten şu ana kadar izlediğim Türkiye imalatı “belgesel”lerden ciddi bir şekilde ayrılmaları ve çoğunun az veya çok gerçek anlamda belgesele benzemeleri idi. Buna çok sevinmişim. Çünkü şu ana kadar ülkemizde yapılan belgesellerin ezici çoğunluğu belgesel değil de, daha çok insanlarla röportajlara dayanan haber programı veya bir anlatıcının devamlı olarak perdede gördüğümüz şeyleri anlatmasına yani bir tür kolaja videolardı. Hal böyle olunca da, sanattan söz etmek mümkün değildi. Eğer bu filmler sanat ise o zaman bütün haber programlarıyla tanıtımları hatta reklam filmlerini sanat kategorisine sokmamız gerekirdi.

Oysa festivalde gördüğümüz filmlerin bazılarında hâlâ haber programı, tanıtım ve kolaj izleri ne rastlansa da, çoğunlukla soru-

nunu bir hikayeye anlatan, lirik veya dramatik, başı ve sonu olan ve yönetmenin kendini hissettirdiği belgesellerden oluşuyordu. Bu nedenle bazı arkadaşlar gördüğümüz filmlerin bazılarının kurmaca olduğunu fısıldıyorlardı ki, buna çok sevinmişim. Tabii ki kurmacaydılar. Ve oyunculu filmler gibi belgeseller de kurmacadır. Oyunculu filmler nasıl ki, epik, lirik ve dramatik olabiliyorsa, belgeseller de bu üç yapıda olabilirler.

İLERİYE ATILMIŞ BİR ADIM

Aynca bir belgeselin dramatik olması, bazı sahne veya epizodlarının oyuncuları tarafından icra edilmiş anlamına gelmiyor. Oyunculu dramatik filmlerde olduğu gibi, dramatik belgesellerde de anlatılan hikaye kahramanlarının karakterleri, bu karakterlerin istemleri ve bu istemlerin birbirleriyle çatışması filmin dramatizmini doğurur.

Bu anlamda Can Candan'ın

“Benim Oğlum” adlı belgeseli tipik dramatik bir belgeseldir ve klasik dramaturjinin tüm sorunlarına cevap vermektedir. Filmdeki karakterler olayların akışıyla öncelikle kendileriyle sonra da mevcut durum ve koşullarla çatışmakta ve kırılma anında değişime uğrayıp istemleri peşine düşmekte, ayrıca bu mücadeleleri sonucunda filmin dramatizmini oluşturmakta ve nihayetinde bir sonuca varmaktalar.

Artık belgesellerin oyunculu filmlerden tek farkının birinin oyuncularla canlandırıldığı ve anlatılanın gerçek veya hayalgücüne dayandırılabilirliği, diğerlerinin ise söz konusu olayları yaşayan kişilerin birebir kendilerini ifade etmelerine ve sadece realiteye dayandığı bilinmelidir. Bu anlamda Amed Belgesel Film Festivali'nde izlediğimiz bazı belgesellerin, henüz nasıl bir sanat olduğu tam anlamıyla kavranamamış olan sinema sanatının tarihsel gelişme perspektifinde ileriye atılmış bir adım oldukları kabul edilmelidir.

